

1. З'ясування експертного завдання, ознайомлення з наданими матеріалами справи (документами), що належать до предмета експертизи (поверхові плани спірних будівель, паспорта територіальних бюро технічної інвентаризації, довідки про величину часток співвласників у праві власності на будівлі та ін.); умови розділу будівель, що задані судом (наприклад, необхідність врахування сформованого порядку користування); можливі обмеження, враховувати які необхідно під час розроблення варіантів розділу (наприклад, дані про конструктивні особливості будови, наявність яких скорочує кількість можливих варіантів розділу).
2. Натурні дослідження спірної будови, проведення необхідних вимірювань та фіксація результатів.
3. У певному масштабі на основі даних, отриманих під час натурних досліджень, експерт (в автоматизованому режимі) відтворює план будови, що підлягає розподілу.
4. За методикою, що існує, у табличній формі визначають вартість кожної будови або домоволодіння загалом.
5. На основі методичних положень встановлюють натуральне та вартісне вираження ідеальних часток

співвласників у праві власності на нерухомість. З урахуванням умов, заданих судом, експерт визначає лінію розділу домоволодіння, номенклатуру, обсяг і вартість робіт і матеріалів, необхідних для переобладнання будівлі відповідно до розробленого варіанту розділу.

6. В автоматизованому режимі проводять необхідні розрахунки, систематизовані результати яких подають у табличній формі. Ці результати є даними про величини часток співвласників у праві власності на нерухомість в натуральному і вартісному вираженні, відповідних варіантів розділу спірного домоволодіння; про вартість частин основної будівлі, будівель господарського та побутового призначення, що пропонують до виділення сторонам, які сперечаються, та ін. Якщо суд приймає представлений експертом варіант розділу, то ці дані є основою для рішення суду у цій справі.

Отже, застосування автоматизованих комплексів і систем дає змогу підвищити рівень організації експертного дослідження, створює умови для звільнення експерта-будівельника від виконання значної кількості рутинних операцій, пов'язаних із розрахунками, проведенням графічних побудов, а також зосередитися на творчому боці експертизи.

М. Л. Комісаров,

кандидат юридичних наук, доцент Донецького юридичного інституту МВС України, м. Кривий Ріг, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6828-7974>, e-mail: bullpap45@gmail.com

Н. О. Комісарова,

кандидат юридичних наук, доцент Донецького юридичного інституту МВС України, м. Кривий Ріг, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6895-6891>, e-mail: nkomssarova@gmail.com

С. М. Шкрюба,

завідувач сектору Закарпатського НДЕКЦ МВС України, м. Ужгород, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0190-3610>, e-mail: shkruba@gmail.com

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕЧАТОК ТА ШТАМПІВ

Анотація. У статті розглянуто актуальні питання дослідження та виготовлення печаток і штампів. Проаналізовано законодавче поле України щодо дозволів і заборон використання та виготовлення печаток і штампів, запропоновано шляхи щодо упорядкування процесу виготовлення та обігу печаток і штампів в Україні.

Ключові слова: печатки, штампи, криміналістичне дослідження, судова експертиза.

Abstract. The article aims to consider topical issues of investigation and production of stamps and seals. Legislative field of Ukraine concerning permits and prohibitions of use and production of seals and stamps is analyzed, the ways of streamlining the process of production and circulation of seals and stamps in Ukraine are offered.

Keywords: seals, stamps, criminalistic investigation, forensic examination.

Аннотация. В статье рассмотрены актуальные вопросы исследования и изготовления печатей и штампов. Проанализировано законодательное поле Украины относительно разрешений и запретов использования и изготовления печатей и штампов, предложены пути по

упорядочению процесса изготовления и оборота печатей и штампов в Украине.

Ключевые слова: печати, штампы, криминалистическое исследование, судебная экспертиза.

Печатки та штампи вже давно стали невід'ємною частиною сучасного документообігу, виконуючи функцію убезпечення і підтвердження достовірності наявної в документах інформації. З огляду на юридичну значущість та кількість документів (відповідно й печаток і штампів на них) до загального документообігу нерідко потрапляють фальсифіковані документи, що стають об'єктами криміналістичних досліджень, кількість яких останнім часом є доволі сталою. Однією з причин такої стабільності є значне спрощення як юридичної процедури, так і технічного процесу виготовлення печаток і штампів, чим часто користуються правопорушники.

Українське законодавче поле щодо цього питання є доволі поляризованим. З одного боку, від 21 лютого 2011 р. скасовано видачу дозволів на виготовлення печаток і штампів дозвільною системою МВС [1]. З іншого, зберігається кримінальна відповідальність

за виробництво та використання підроблених печаток (ст. 358 КК України) [2].

Основним документом, що дає право на виготовлення печаток і штампів, є виписка з Єдиного державного реєстру, а замовляти й отримувати печатки та штампи підприємств, організацій та інших установ має право тільки керівник цих структур або особа, яка діє від його імені за довіреністю.

Питання належного врегулювання виготовлення та обігу печаток і штампів в Україні є актуальним з часів набуття незалежності. Стрімкий розвиток технологій щодо виготовлення печаток і штампів змусив правоохоронні органи та експертну спільноту не менш стрімко створювати чи адаптувати методики й методи дослідження таких об'єктів. Втрата державою монополії на виготовлення печаток і штампів призвела до значного збільшення обсягу запитів щодо їх криміналістичного дослідження. Значний внесок у вивчення та розв'язання цього питання зробили М. В. Салтевський, Н. І. Клименко, А. В. Іщенко, К. М. Ковальов, В. В. Коваленко, М. Г. Щербаковський, О. В. Воробей, Н. О. Зубова, В. В. Сомов, Т. М. Валова та ін.

Метою цієї статті є узагальнення експертного та наукового досвіду щодо способів виготовлення печаток і штампів, їх криміналістичного дослідження, а також формування критеріїв, що слід покласти в основу українського профільного законодавства, збалансовано забезпечуючи інтереси громадян і держави.

У процесі розслідування злочинів часто виникає необхідність у техніко-криміналістичному дослідженні документів, використаних як засіб вчинення злочину або приховування його слідів, чи документів, що сприяють з'ясуванню обставин справи та містять на собі відбитки печаток чи штампів. Основні завдання, які вирішують під час технічної експертизи печаток і штампів: встановлення способу виготовлення кліше печатки (штампа); встановлення способу нанесення (відтворення) відбитку печатки (штампа); ідентифікація печатки та штампу за їх відбитками.

Не занурюючись у технічні нюанси процесу виготовлення печаток і штампів, перелічимо конструкції та найактуальніші способи їх виготовлення [3].

За видом оснастки печатки та штампи поділяють на:

- ручні, на яких кліше печатки приклеєно на окрему дерев'яну чи пластикову оснастку та які споряджено окремим корпусом для штемпельної подушечки;
- автоматичні, що містить кліше печатки чи штампа та джерело барвника в одному (найчастіше пластиковому) корпусі.

Заправлені барвником печатки та штампи, у яких кліше містить фарбу, можуть мати кліше з високим рельєфом, плоске кліше з маленьким рельєфом або взагалі без рельєфу залежно від матеріалу, що використано для кліше. Кліше з високим рельєфом виготовляють з гелевого або пінного матеріалу, який абсорбує та утримує фарбу. Кліше заправленого фарбою штампа приклеюють безпосередньо на контейнер, що містить кліше (він може бути пластиковим або металевим, із руків'ям або без нього, зазвичай він має кришку для захисту кліше).

За способом виготовлення кліше печатки та штампи поділяють на:

- виготовлені вулканізацією (вулканізація гуми — найстаріший виробничий процес, що використовує вплив тепла та тиску на матеріал для формування кліше штампа);
- виготовлені у фотополімерний спосіб (із використанням фотополімерів, які під дією ультрафіолетових променів полімеризуються і втрачають розчинність у відповідному розчиннику, такі композиції можуть бути рідкими або твердими);
- виготовлені лазерним гравіруванням (для вибірки формового матеріалу використовують енергію тонко сфокусованого лазерного променя);
- технологія світлового спалаху (флеш-технологія) (використання програмного забезпечення комп'ютера для виготовлення позитиву на плівці, який поміщають у спеціальний апарат, а на плівку накладають відповідний матеріал. Машина піддає матеріал інтенсивному спалаху світла й тиску для отримання відбитка на матеріалі).

Основними перевагами цих способів виготовлення кліше печаток та штампів є простота, оперативність, можливість швидко змінювати макет, відсутність громіздкого обладнання та порівняна дешевизна необхідних матеріалів.

Кожен зі згаданих способів виготовлення має свій комплекс характерних ознак, які є основою криміналістичного дослідження. Однак, на даний момент такі ознаки починають втрачати свою актуальність, що пов'язано з порядком виготовлення печаток та штампів. Сьогодні в Україні право виготовлення печаток та штампів мають різноманітні приватні фірми, однак, законодавчо не встановлено якихось жорстких вимог щодо виготовлення печаток і штампів. Передбачено тільки загальні розміри зовнішнього та внутрішнього ободків та форму печаток чи штампів. Через відсутність вимог щодо виду шрифту, розмірів окремих знаків й інтервалів та ін., окремі виробники виготовляють печатки та штампи, що за чинною методикою [4] можуть бути визнані як кліше з нестандартним шрифтом (хоча вони виготовлені на спеціальному обладнанні).

Утім, факти легкості підробки будь-якої печатки є неспростовними. Технології та обладнання для цього доволі поширені. Жодна печатка не гарантує захист, є багато прикладів, коли відмова від передачі печатки новому керівництву позбавляє його можливості управляти суб'єктом господарювання, а попереднє керівництво може через печатку продовжувати контролювати господарську діяльність.

Деякі заходи для законодавчого владнання ситуації, що склалася, на разі запроваджують, але їх ефективність ще незначна.

Висновки. Із наведеного випливає необхідність державного врегулювання процесу виготовлення печаток і штампів шляхом спрощення не тільки юридичних питань, а й складання необхідних та чітко прописаних норм виготовлення печаток та штампів (загальні розміри

й розміри окремих частин, види та розмірні характеристики шрифтів, пробілів, зміст і наявність захисних елементів та ін.).

Також слід подбати про захист самих кліше від підробки. Наприклад, визначити єдині вимоги до кліше печатки чи штампа, які використовують на цінних паперах. Ідеться не тільки про розмірні характеристики чи вид гарнітури шрифту, а й про спосіб, у який слід виготовляти кліше печатки. Фотополімерний спосіб є занадто простим і легким для підробки, флеш-технології малопоширені, а лазерне гравіювання надає доволі високі можливості для виготовлення захищених кліше, які можуть бути обладнані спеціальними елементами (захисна сітка, приховані мітки) та не потягнуть за собою значного здороження процесу.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Положення про дозвільну систему : Постанова КМУ від 29.12.2010 р. № 1216. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1216-2010-%D0%BF> (дата звернення: 15.02.2021).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін. та допов.)// Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25—26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 15.02.2021).
3. Kelly J. S. Forensic Examination Of Rubber Stamps: A Practical Guide. Springfield, IL : Charles C Thomas publisher, ltd, 2002. 242 p.
4. Методика технічної експертизи відбитків печаток та штампів / Уклад. : К. М. Ковальов, В. В. Коваленко. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2009. 19 с.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо використання печаток юридичними особами та фізичними особами — підприємцями : Закон України від 23.03.2017 р. № 1982-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 18. Ст. 222. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1982-19> (дата звернення: 15.02.2021).

Н. М. Корнєєва,

заступник директора центру — завідувач відділу автотехнічних досліджень та криміналістичного дослідження транспортних засобів Запорізького НДЕКЦ МВС України, м. Запоріжжя, Україна,
e-mail: natalij-korneeva@ukr.net

СУДОВА ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ ЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ФОНДІВ

Анотація. Розглянуто значення проведення судової економічної експертизи у кримінальних справах з нецільового використання бюджетних коштів.

Ключові слова: фінансове право, судова економічна експертиза, бюджетні кошти.

Abstract. The importance of conducting a forensic economic examination in criminal cases on misuse of budget funds is considered.

Keywords: financial law, forensic economic examination, budget funds.

Аннотация. Рассмотрено значение проведения судебной экономической экспертизы по уголовным делам с нецелевым использованием бюджетных средств.

Ключевые слова: финансовое право, судебная экономическая экспертиза, бюджетные средства.

Фінансове право є важливою та складною галуззю права, що зумовлена як значною кількістю законів та інших нормативно-правових актів, які регламентують фінансові правовідносини, так і численними змінами їх положень. Безумовно, постійні зміни нормативно-правових актів у фінансовій сфері спричинені формуванням сучасних ринкових відносин в Україні, змінами у сфері фінансової діяльності держави, реформуванням та приведенням українського законодавства до європейських стандартів.

Предметом фінансового права є відносини у сфері фінансової діяльності, тобто відносини з планомірного утворення, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів коштів державою, органами місцевого самоврядування для реалізації їх завдань і функцій.

Найважливішими рисами відносин предмета фінансового права прийнято вважати такі, що виникають у сфері

фінансової діяльності держави у процесі мобілізації, розподілу і використання централізованих і децентралізованих фондів коштів; в яких проявляється владно-організуюча роль держави, де об'єктом є гроші чи грошові зобов'язання, пов'язані з мобілізацією, розподілом і використанням централізованих і децентралізованих фондів коштів.

До централізованих фондів коштів належать державний бюджет і місцеві бюджети.

За характером фінансово-правових норм відносини поділяють на матеріальні (у них реалізуються права й обов'язки суб'єктів щодо отримання, розподілу, використання фінансових ресурсів) і процесуальні (у них виражається юридична форма, в якій держава чи органи місцевого самоврядування отримують фінансові ресурси, їх розподіл і використання).

За видами фінансово-правових інститутів відносини поділяються на бюджетні, податкові, валютні; банківські, відносини в галузі загальнообов'язкового державного соціального страхування, відносини в галузі фінансового контролю тощо [2].

У системі фінансового права бюджетне право посідає провідне місце. О.П. Орлюк зазначає, що воно є центральною частиною фінансового права, оскільки сфера публічних фінансів (як державних, так і місцевих), що є предметом дослідження останнього, нерозривно пов'язана з відносинами у сфері утворення, розподілу й витрачання коштів бюджетної системи [3].

Бюджетна система України — це сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права (ст. 2 Бюджетного кодексу України) [1].